

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
CRISIS ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ
OBSERVATORY

Πρωτοβουλία: Initiated by:

Υποστήριξη: Supported by:

No 26_Ιανουάριος 2015

Κείμενο Πολιτικής

**Κοινωνική Οικονομία:
Μια βιώσιμη
εναλλακτική;**

Δρ. Ιωάννης Νασιούλας
Διευθυντής,
Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας

Copyright © 2015

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Βασιλ. Σοφίας 49, 106 76 Αθήνα

Τηλ.: +30 210 7257 110 | Fax: +30 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr

All Rights Reserved

Κοινωνική Οικονομία: Μια βιώσιμη εναλλακτική;

Δρ. Ιωάννης Νασιούλας

Διευθυντής, Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας

Ο Ιωάννης Νασιούλας είναι Επιστημονικός Διευθυντής του Ινστιτούτου Κοινωνικής Οικονομίας στη Θεσσαλονίκη. Είναι Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με υποτροφία του Κοινοφελούς Ιδρύματος «Προποντίς» και ειδίκευση στην Κοινωνική Οικονομία, τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις και την Κοινωνική Αξιολόγηση. Είναι Εμπειρογνώμων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέλος της Ομάδος Εμπειρογνομώνων για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (GECES) και της Ομάδος για την Μέτρηση Κοινωνικών Επιπτώσεων, στο πλαίσιο της «Πρωτοβουλίας για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις» που στοχεύει στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι επίσης Εμπειρογνώμων της ΤΑΙΕΧ, στη Γενική Διεύθυνση «Διεύρυνση», που μεταφέρει τεχνογνωσία περί το κοινοτικό κεκτημένο σε υπό ένταξιν, συνορεύουσες ή συνδεδεμένες χώρες. Είναι Αξιολογητής προγραμμάτων χρηματοδότησης στο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Ορίζοντας 2020», σε προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας και μη κυβερνητικών φορέων. Ο Δρ. Ιωάννης Νασιούλας είναι επιστημονικός συνεργάτης Ακαδημαϊκών Εργαστηρίων και Ενώσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ίδρυσε την Ομάδα Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία και έχει εκδώσει βιβλία, επιστημονικά άρθρα και αναφορές με θέμα την κοινωνική οικονομία, τις κοινωνικές επιχειρήσεις, τις ενεργές πολιτικές για την απασχόληση, τη νομοθεσία, τους εθνικούς λογαριασμούς, την αξιολόγηση και τις ευρωπαϊκές πολιτικές.

Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτό το κείμενο πολιτικής είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν απόψεις του Ιδρύματος, του Διοικητικού Συμβουλίου, της Διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
A. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	7
A.1. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και Κοινωνικά Ομόλογα	7
A.2. Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και η κοινωνική ρήτρα	7
A.3. Ρευστότητα και Κοινωνικές Τράπεζες	8
B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	9
B.1. Χρηματοδοτήσεις από την ΕΕ	9
B.2. Ανοικτά Πανεπιστήμια και Συνεταιρισμοί Φοιτητών	9
B.3. Διακυβέρνηση της Κοινωνικής Οικονομίας	9
Γ ΣΥΝΟΧΗ	10
Γ.1. Επιχειρηματική Ενδυνάμωση και Μικροπιστώσεις	10
Γ.2. Συγκριτικά Πλεονεκτήματα και Θεματικοί Συνεταιρισμοί	11
Γ.3. Βιώσιμη ασφαλιστικά και αμοιβαία κεφάλαια.....	11
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	12

Κοινωνική Οικονομία: Μια βιώσιμη εναλλακτική;

Δρ. Ιωάννης Νασιούλας

Διευθυντής, Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας

Περίληψη

Οι κοινωνικές επενδύσεις μπορούν να είναι το αντίδοτο στην κρίση. Οργανώνοντας ένα πλαίσιο για τις δημόσιες, τις ιδιωτικές και τις άμεσες ξένες επενδύσεις, που να τις προσδένει σε μετρήσιμους στόχους αύξησης της ποιοτικής απασχόλησης και αποκατάστασης της κοινωνικής συνοχής, η Ελλάδα μπορεί να μεταβεί σε ένα περιβάλλον διατηρήσιμης κοινωνικής ανάπτυξης και αύξησης των οικογενειακών εισοδημάτων. Στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας, υπάρχουν επενδυτικές ευκαιρίες που μπορούν να παραγάγουν κοινωνική προστιθέμενη αξία. Στο άρθρο αυτό, συζητούμε μια ευρεία και αντιπροσωπευτική παλέτα προτάσεων με έμφαση στο στοιχείο της κοινωνικής καινοτομίας.

Λέξεις Κλειδιά:

Κοινωνικές Επενδύσεις, Κοινωνική Οικονομία, Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Κοινωνική Αξιολόγηση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κρίση, η προτεραιότητα που δίδεται στη μακροοικονομική σταθεροποίηση και οι χρόνιες ελλείψεις του κοινωνικού κράτους έχουν υπονομεύσει σοβαρά την κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα, με τη διεύρυνση των ανισοτήτων, την αποεπένδυση, την ανεργία, τη διαρροή εγκεφάλων και τη φτώχεια να φτάνουν σε νέα ύψη. Δημόσια διοίκηση και οι κοινωνικοί εταίροι δεν έχουν ακόμα παρουσιάσει ένα στερεό πλαίσιο κοινωνικής πολιτικής που θα μπορούσε να προσφέρει μια βιώσιμη και πειστική διέξοδο από τους δολίχους της υπανάπτυξης.

Οι επενδύσεις στην Κοινωνική Οικονομία θα μπορούσαν να είναι μια βιώσιμη εναλλακτική λύση. Η Κοινωνική Οικονομία είναι το άθροισμα των οικονομικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν ιδιωτικά μέσα και επιδιώκουν συλλογικούς, κοινωνικούς ή δημόσιους σκοπούς. Αποτελεί τον τρίτο οικονομικό τομέα μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού. Τα πιο ορατά συστατικά της μέρη παρουσιάζουν είτε επιχειρηματική ή μη-κερδοσκοπική δραστηριότητα, και σε ορισμένες περιπτώσεις συνδυάζουν και τις δύο. Παραδοσιακοί οργανισμοί της Κοινωνικής Οικονομίας είναι τα σωματεία, τα ιδρύματα, οι συνεταιρισμοί και τα ταμεία αλληλασφάλισης. Η πιο ενδιαφέρουσα προσθήκη σε αυτή την πλούσια παλέτα είναι οι κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίες είναι εταιρείες που έχουν συσταθεί για την επιδίωξη κοινωνικών στόχων, παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες στην αγορά σε οικονομικά σημαντικές τιμές και παρουσιάζουν μετρήσιμες θετικές κοινωνικές εξωτερικότητες.

Γνωρίζουμε ήδη ότι οι οργανισμοί της Κοινωνικής Οικονομίας είναι καλοί εργοδότες, είναι αρκετά ανθεκτικοί στην κρίση και παρέχουν έδαφος για επιχειρηματικό και αναπτυξιακό πειραματισμό. Αυτός ο εναλλακτικός οικονομικός τομέας συνδέει τις επενδύσεις με την απασχόληση και τη συνοχή. Και αυτό είναι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας που είχαμε πριν από την κρίση αντιμετωπίζει σήμερα συστημική αποεπένδυση (π.χ. λιτότητα, ιδιωτικοποιήσεις, ισομορφισμός των δημόσιων θεσμών σε ιδιωτικούς, απόσυρση του κράτους από θεματικά πεδία παροχής υπηρεσιών). Η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των ιδιωτικών φορέων, των δημόσιων αρχών και του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας μετατοπίζεται και αναδιοργανώνεται, επηρεάζοντας την προσβασιμότητα, την τιμολογιακή πολιτική, την ποιότητα και την ανάδραση της παροχής υπηρεσιών γενικού συμφέροντος. Η δημόσια χρηματοδότηση των οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής υπηρεσιών γενικού συμφέροντος και οι περικοπές στους δημόσιους προϋπολογισμούς αφήνουν σημαντικά τμήματα του πληθυσμού να υποεξυπηρετούνται. Ταυτόχρονα, η αυξανόμενη ζήτηση για εξατομικευμένες υπηρεσίες, το νέο προφίλ των προσωπικών αναγκών, η εξέλιξη των κοινωνικών αναγκών και κοινωνικών κινδύνων αλλάζουν το πεδίο. Έτσι, η ωριμότητα, οι αποτυχίες ή ο κορεσμός της αγοράς εκφράζονται άμεσα ως ευκαιρίες και απειλές για την Κοινωνική Οικονομία.

Αυτή η ατζέντα είναι ζωτικής σημασίας για τον ελληνικό λαό και την ελληνική οικονομία. Μέσα από μια άνευ προηγουμένου προσπάθεια, οι Έλληνες κατάφεραν να υπερασπιστούν το Ευρωπαϊκό κεκτημένο και είναι τώρα αποφασισμένοι να οδηγήσουν την οικονομία τους

προς μια αναπτυξιακή πορεία που να έχει νόημα. Φυσικά υπάρχουν προϋποθέσεις στο μακρο-επίπεδο, υπό το πρίσμα του σημερινού πλαισίου δημοσιονομικής εξυγίανσης. Η πρόσφατη άνοδος του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ συνεπάγεται μια αυξανόμενη αναλογία των πληρωμών τόκων προς το ΑΕΠ. Αυτό με τη σειρά του αυξάνει την αναλογία του φόρου εισοδήματος. Ένας υψηλότερος συντελεστής φορολογίας εισοδήματος υπονομεύει την οικονομική δυναμική και ως εκ τούτου περιορίζει τις ευκαιρίες για καινοτομία στην κοινωνική πολιτική. Έτσι, δεν πρέπει να αγνοηθούν οι δεσμοί μεταξύ των οικονομικών δυναμικών και της διαθεσιμότητας επενδυτικών κεφαλαίων. Η αξία της Κοινωνικής Οικονομίας θα μπορούσε να αποδειχθεί στη δημιουργία βέλτιστης απόδοσης της επένδυσης, όταν συνυπολογιστούν και τα κοινωνικά οφέλη. Στην εποχή της διαρροής και της σπανής κεφαλαίων και ενώ έχουμε συστημική κοινωνική κρίση, θα έπρεπε να εξετάσουμε την επένδυση στην Κοινωνική Οικονομία.

A. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

A.1. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και Κοινωνικά Ομόλογα

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα απέχουν από το βέλτιστο. Ένα σημαντικό μέρος των υφιστάμενων ξένων άμεσων επενδύσεων δεν εξασφαλίζει βιώσιμες θέσεις εργασίας για εργαζόμενους υψηλής εξειδίκευσης και η διαρροή εγκεφάλων είναι επίμονη. Επιπλέον, μεγάλο μέρος της υπάρχουσας επένδυσης παράγει προστιθέμενη αξία που πιστώνεται στις μητρικές εταιρείες του εξωτερικού. Υπάρχει ανάγκη για ποιοτικές επενδύσεις που μένουν και αποδίδουν εδώ.

Θα πρέπει να εξετάσουμε επειγόντως το άνοιγμα γραμμών πίστωσης για τις κοινωνικές επενδύσεις, δηλαδή τις επενδύσεις στις οποίες το κοινωνικό όφελος είναι μετρήσιμο και διατηρήσιμο. Υπάρχει διαθέσιμο κεφάλαιο στη διεθνή αγορά και σε αναδυόμενους οικονομικούς τομείς, όπως στον κλάδο των επενδύσεων αντικτύπου, οι οποίες εστιάζουν στην επιδίωξη ηθικών, κοινωνικών ή περιβαλλοντικών ωφελειών. Ο κλάδος είναι αρκετά ανεπτυγμένος στις ΗΠΑ. Με την έκδοση των κοινωνικών ομολόγων, τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε αυτό το απόθεμα κεφαλαίου και κοινωνικοί επενδυτές από το εξωτερικό θα μπορούσαν να διευκολύνουν την είσοδό τους στην εγχώρια αγορά, υπό δεσμευτικούς κοινωνικούς όρους.

A.2. Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και η κοινωνική ρήτρα

Το πρόγραμμα των δημοσίων επενδύσεων επί μακρό χρονικό διάστημα δεν χρηματοδοτείται επαρκώς. Το σημερινό μίγμα υπάγεται στους περιορισμούς των ισοσκελισμένων προϋπολογισμών. Επιπλέον, η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να παράγει συστηματικά πρωτογενή πλεονάσματα για τα χρόνια που έρχονται.

Οι υπάρχουσες επενδυτικές ροές είναι σε μεγάλο βαθμό προσανατολισμένες προς τις υποδομές και η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου δεν υποστηρίζεται εξίσου. Επίσης, το πρόγραμμα των δημοσίων επενδύσεων είναι μονοδιάστατα εξαρτημένο από τα κονδύλια της ΕΕ και τη διαθεσιμότητά τους.

Λόγω της σπανής του κεφαλαίου, χρειαζόμαστε αυξημένη κοινωνική ανταποδοτικότητα των υφιστάμενων επενδύσεων που χρηματοδοτούνται από τον εθνικό προϋπολογισμό. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την παρουσίαση ενός πλαισίου κοινωνικής επανεπένδυσης, σε συνδυασμό με μια σειρά από όρους που να βασίζονται στην κοινωνική ρήτρα. Ήδη, η Οδηγία 2014/24 εισάγει νέες κοινωνικές προϋποθέσεις για καινοτόμες δημόσιες συμβάσεις υπέρ των κοινωνικών επιχειρήσεων και των κοινωνικά ευαίσθητων εταιρειών. Ως μέρος της ατζέντας που προάγει η "Ομάδα Εμπειρογνομημόνων για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (GECES), έχουμε σήμερα ένα καινοτόμο πλαίσιο για τη μέτρηση των κοινωνικών επιπτώσεων που προκύπτουν από τις επιστρεπτές και μη-επιστρεπτές δημόσιες επενδύσεις και την τραπεζική χρηματοδότηση. Ο Νόμος 4019/2011 για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα έχει ενσωματώσει την «κοινωνική ρήτρα» στη νομοθεσία μας. Παρ' όλα αυτά, η διάταξη αυτή δεν ισχύει *erga omnes*, και σε όλα τα είδη των έργων που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο. Έτσι,

χρειαζόμαστε ένα καλυπτικό κανονιστικό πλαίσιο που να εισαγάγει κοινωνικές προϋποθέσεις για όλους τους εργολάβους έργων του δημοσίου.

Δεν έχουμε ένα αποτελεσματικό σύστημα αναφοράς των κοινωνικών φορέων, των τελικών χρηστών ή των δικαιούχων που θα ενημερώνει τον πυρήνα της κοινωνικής πολιτικής. Και αυτή η αποτυχία της αξιολόγησης αντικατοπτρίζεται άμεσα στον επίμονο σκεπτικισμό σχετικά με τις πραγματικές επιπτώσεις και την οικονομική απόδοση που γεννούν οι επενδύσεις στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Λανθάνοντα ιδιωτικά κεφάλαια εξακολουθούν να υποεπενδύονται στην ελληνική Κοινωνική Οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Τα κριτήρια κοινωνικής τραπεζικής λείπουν. Η κοινωνική χρηματοδότηση από ιδιωτικές πηγές ακούγεται εξωτική και ο πολιτικός λόγος περιστρέφεται γύρω από την ανάγκη για τη δημιουργία νέων κρατικών τραπεζών που θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν τους αποκλεισμένους από το δανεισμό: μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, κοινωνικές επιχειρήσεις ή τα άτομα που προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε κεφαλαίο σποράς, έτσι ώστε να διαφύγουν από την υπανάπτυξη. Παρ' όλα αυτά, καμία σοβαρή συζήτηση δε γίνεται σχετικά με το πώς θα θεσπίσουμε δεσμευτικές κοινωνικές αιρεσιμότητες (α) για τις δημόσιες συμβάσεις και (β) για την επενδυτική τραπεζική.

A.3. Ρευστότητα και Κοινωνικές Τράπεζες

Υπάρχει επείγουσα ανάγκη για πιστωτικές γραμμές και ειδικά για επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων σε έργα με κοινωνικές εξωτερικότητες - αν θέλουμε η ελληνική κοινωνία να ξεπεράσει την κρίση αδιάσπαστη. Τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (EUSEFs) είναι μια εκδοχή καλά οργανωμένης ηθικής τράπεζας, δραστηριοποιούνται στην Ενιαία Αγορά και έχουν στόχο τη χρηματοδότηση μέρους της ιδιωτικής οικονομίας, που επιδιώκει συλλογικούς, κοινωνικούς ή δημόσιους σκοπούς. Είναι καιρός να δημιουργηθεί η βάση για τη σύσταση τέτοιων τραπεζών και στην Ελλάδα. Ο πρόσφατος έλεγχος πάνω από εκατό συστημικών τραπεζών έχει ολοκληρωθεί και οι τέσσερις συστημικές ελληνικές τράπεζες φαίνεται να έχουν την αποδείξιμη ικανότητα να αντιμετωπίσουν αρκετά δυσμενή σενάρια. Η ανακεφαλαιοποίηση έχει ολοκληρωθεί και οι συστημικές τράπεζες μπορούν να επωφεληθούν από ένα πιο στέρεο έδαφος. Ήρθε η ώρα για διαφοροποίηση προς επενδύσεις στην Κοινωνική Οικονομία.

Με το άνοιγμα του τραπεζικού τομέα στις κοινωνικές επενδύσεις, η κοινωνική τραπεζική και η κοινωνική πολιτική τελικά θα συναντηθούν. Αυτή η ατζέντα θα πρέπει να οικοδομηθεί με προσοχή. Μέχρι σήμερα, οι κοινωνικές επενδύσεις ήταν περισσότερο ή λιγότερο αντικείμενο του δημόσιου τομέα, ο οποίος διατηρεί την όποια τεχνογνωσία και εμπειρία. Με τη συνεργασία του ιδιωτικού τομέα και σε σχέση με τις γραμμές χρηματοδότησης της ΕΕ, ορατοί προϋπολογισμοί που προβλέπονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην υποστήριξη πρωτοβουλιών κοινωνικής καινοτομίας. Επιπλέον, η αναδυόμενη Ενιαία Αγορά της Κοινωνικής Οικονομίας θα μπορούσε να στρέψει το επενδυτικό της ενδιαφέρον στην Ελλάδα, όπου η ζήτηση είναι επείγουσα.

B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

B.1. Χρηματοδοτήσεις από την ΕΕ

Αναγνωρίζοντας σταδιακά την επιτακτική ανάγκη για μια αλλαγή παραδείγματος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε την ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ το 2011 και το ΠΑΚΕΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ το 2013. Το πρόγραμμα χρηματοδότησης ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ 2020 αναμένεται να λειτουργήσει ως βασικός μηχανισμός για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής καινοτομίας, κινητοποιώντας 80 δισεκατομμύρια ευρώ. Συνάμα, το νεοουσταθέν Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων θα αξιοποιήσει μέχρι € 315 δις από δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις σε μια σειρά από υποσχόμενους τομείς.

Κατά την τρέχουσα περίοδο χρηματοδότησης 2014-2020 οι ελληνικές περιφέρειες καλούνται να διαχειριστούν ένα υπολογίσιμο μέρος των δημοσίων χρηματοδοτήσεων. Υπάρχει πολύς σκεπτικισμός σχετικά με την πραγματική επιχειρησιακή τους ικανότητα. Η απορροφητικότητα σε περιόδους έντονης κρίσης είναι ένα πολιτικό και τεχνικό στοίχημα.

Από την προηγούμενη χρηματοδότηση της ΕΕ δεν έχει προκύψει βέλτιστη και βιώσιμη ωφέλεια για την Ελλάδα. Οι επενδύσεις μετατρέπονται σε οικογενειακούς προϋπολογισμούς και πληθωριστικό χρήμα. Υπάρχει ακόμη πολλή δουλειά να γίνει, έτσι ώστε να έχουμε καλύτερη στόχευση των ροών και πιο αξιόπιστη τεκμηρίωση της σκοπιμότητάς τους.

B.2. Ανοικτά Πανεπιστήμια και Συνεταιρισμοί Φοιτητών

Χρειαζόμαστε πανεπιστήμια ανοικτά στην κοινωνία. Μπορούμε να υποστηρίξουμε τη δημιουργία φοιτητικών συνεταιρισμών, με θετική επίδραση στην οικοδόμηση επιχειρηματικής παιδείας των νέων επιστημόνων. Φοιτητές, τελειόφοιτοι και απόφοιτοι θα μπορούν να μπουν στη δουλειά και να κάνουν τη δική τους επιχείρηση. Αυτή είναι η έννοια του επιχειρηματικού πειραματισμού. Το κράτος μπορεί να προσφέρει μια ελάχιστη ασφαλιστική κάλυψη καθώς και ένα πλαίσιο τριτεγγυήσεων προς τις τράπεζες.

Ταυτόχρονα, θα αντιμετωπίσουμε το βαθύτερο πρόβλημα νοοτροπίας που σήμερα αναπαράγεται λυπηρά σε ελληνικά πανεπιστήμια. Οι φοιτητικοί συνεταιρισμοί θα μαθαίνουν στους φοιτητές να σέβονται το δημόσιο χώρο γιατί σ' αυτόν κτίζουν τα όνειρά τους. Θα έχουμε μικρά ερευνητικά θαύματα κάθε τρεις και λίγο - οι ερευνητικές συμπράξεις των φοιτητικών ΚΟΙΝΣΕΠ με τα Ακαδημαϊκά Εργαστήρια και τους πανεπιστημιακούς οργανισμούς θα βοηθήσουν την έρευνα στην Ελλάδα και θα κρατήσουν το νέο κόσμο εδώ. Θα βελτιωθούν επίσης πολύ οι απορροφήσεις των κονδυλίων για έρευνα και ανάπτυξη. Θα ζωντανέψει ο χώρος των ελληνικών πανεπιστημίων και θα ξανάρθει η ζωή στην πάλαι ποτέ μαύρη τρύπα του ελληνικού δημόσιου χώρου.

B. 3. Διακυβέρνηση της Κοινωνικής Οικονομίας

Σήμερα, δεν έχουμε πλαίσιο υποστήριξης της κοινωνικής καινοτομίας. Δεν ενθαρρύνουμε την εταιρική κοινωνική ευθύνη, σε βαθμό που να την αντιμετωπίζουμε ως ρηχή διαφημιστική πρακτική. Η ποικιλομορφία των οργανισμών της Κοινωνικής Οικονομίας εμποδίζει την συμπερίληψή τους σε ένα ενιαίο στρατηγικό πλάνο εθνικής ανάπτυξης:

συνεταιρισμοί, ιδρύματα, σωματεία, ιδιωτικά αλληλασφαλιστικά ταμεία και κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις δεν αντιμετωπίζονται σε ένα περιβάλλον συμπληρωματικότητας και δεν αναγνωρίζεται έμπρακτα η ιδιαίτερα κοινωνική τους συνεισφορά, πέρα από το ορατό οικονομικό τους αποτέλεσμα.

Μπορούμε να προχωρήσουμε στην ίδρυση Ανεξάρτητης Αρχής Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Εταιρικής Ευθύνης. Κύρια ευθύνη της θα είναι η εισαγωγή πλαισίου κοινωνικής αξιολόγησης και κινήτρων για οργανισμούς της Κοινωνικής Οικονομίας και συμβατικές επιχειρήσεις που παράγουν μετρήσιμες κοινωνικές εξωτερικότητες. Η διαδικασία προτυποποίησης και κινήτρων αναμένεται να ενισχύσει την πιστοληπτική δυναμική του επιχειρηματικού σκέλους της Κοινωνικής Οικονομίας και να εμπεδώσει κανόνες διαφάνειας και απολογιστικότητας στο μη κερδοσκοπικό της σκέλος.

Γ. ΣΥΝΟΧΗ

Γ.1. Επιχειρηματική Ενδυνάμωση και Μικροπιστώσεις

Το έλλειμμα της κοινωνικής πολιτικής, όπως αυτή εκφράζεται από τις χαμηλές επενδύσεις σε πρώιμα στάδια, την ανεπαρκή υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής των ατόμων, την έλλειψη στήριξης για την οικοδόμηση των συλλογικών ικανοτήτων και την απουσία μιας σοβαρής πολιτικής ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, αναμένεται να αναπαραγάγει την αιτιότητα της κρίσης, καιρό αφού θα έχει επιτευχθεί δημοσιονομική σταθεροποίηση. Οι ενεργές στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης της απασχόλησης είναι ένα ζητούμενο.

Οι μικροπιστώσεις είναι ένας βέλτιστος τρόπος να χρηματοδοτηθούν νέες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Η παροχή μικροπιστώσεων γίνεται από επίσημα αδειοδοτημένους χρηματοπιστωτικούς φορείς όπως οι τράπεζες, οι συνεταιριστικές τράπεζες, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί και ταμεία επιστρεπτών χρηματοδοτήσεων. Η στόχευσή τους είναι αναπτυξιακή: βοηθούν άτομα και ομάδες επιχειρηματιών με πολύ χαμηλά χρηματικά διαθέσιμα να αποκτήσουν αρχικό κεφάλαιο επένδυσης. Η λειτουργία τους είναι κοινωνική: σε περιβάλλον χρηματοδοτικής ασφυξίας και χρηματοληπτικής αδυναμίας, τόσο η προσφορά όσο και η ζήτηση τραπεζικών πιστώσεων είναι ασύμφορη, αδύνατη ή παρακινδυνευμένη. Σήμερα, οι ελληνικές τράπεζες δε παρέχουν ρευστότητα προς νεοφυείς πολύ μικρές ατομικές, συνεταιριστικές ή κοινωνικές επιχειρήσεις επειδή αυτές παρουσιάζουν μεγάλη οικονομική επισφάλεια και η πορεία τους στην αγορά είναι κάθε άλλο παρά εξασφαλισμένη.

Επειδή πολλές νέες συμβατικές και κοινωνικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από ερασιτεχνισμό, χαμηλό επαγγελματισμό, ασαφές πλαίσιο δέσμευσης στις οικονομικές τους υποχρεώσεις και επιχειρηματικά πλάνα έντασης εργασίας, είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα επιχειρηματικότητας ανάγκης: έρχονται ως ανταπόκριση στην κάθετη πτώση του προσωπικού και οικογενειακού εισοδήματος, ιδρύονται ως λύσεις της τελευταίας στιγμής και στοχεύουν σε πολύ κοντόφθαλμες οικονομικές προβολές. Αξιόπιστοι μηχανισμοί δημόσιας πρόσβασης σε επιχειρηματική υποστήριξη και συμβουλευτική δε

λειτουργούν στη χώρα. Οι νέοι επιχειρηματίες λειτουργούν εμπειρικά, με συμβουλές από τον οικογενειακό κύκλο και τον κοινωνικό περίγυρο.

Ταυτόχρονα, οι μεγάλες συστημικές τράπεζες δεν έχουν αναπτύξει τμήματα μικρο-τραπεζικής και μικροπιστώσεων γιατί το κοινό που θα ενδιαφερθεί θα είναι ευάριθμο αλλά θα κουβαλήσει μαζί του πολλές, μικρές, προβληματικές και εξαιρετικά επισφαλείς ιστορίες. Σε περιβάλλον ανακεφαλαιοποίησης, όπου τα ίδια κεφάλαια των συστημικών (και όχι μόνον) τραπεζών είναι ανεπαρκή, όπου οι δανειακές υποχρεώσεις των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων καθίσταται σχεδόν αδύνατον να εξυπηρετηθούν, όπου τα μη-επιδεκτικά είσπραξης χρέη εκτινάσσονται, μια επένδυση χαμηλής ανταποδοτικότητας για την τράπεζα αλλά υψηλού ρίσκου αν δε σχεδιαστεί καλά, φαντάζει μάλλον πολυτέλεια.

Γ.2. Συγκριτικά Πλεονεκτήματα και Θεματικοί Συνεταιρισμοί

Στη χώρα, υπάρχει ισχυρό δυναμικό επιχειρηματικής φιλανθρωπίας (venture philanthropy), στο πλαίσιο του οποίου όπου εύποροι συμπολίτες μας και ιδρύματα χρηματοδοτούν την κοινωνικές επενδύσεις. Θεματικές αγορές που παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα μπορούν να υποστηριχθούν αποφασιστικά. Πέρα από τους φοιτητικούς συνεταιρισμούς και τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, υπάρχουν πλήθος άλλων τομέων με πολλές προοπτικές ανάπτυξης. Ενεργειακοί συνεταιρισμοί ευρείας λαϊκής βάσης θα παραγάγουν ηλεκτρική ενέργεια σε βιώσιμο κόστος και με επιχειρηματικά κέρδη για τις κοινότητες που θα τους εκμεταλλεύονται. Οφείλουμε να τους βάλουμε στην εξίσωση της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας άμεσα. Ναυτιλιακοί συνεταιρισμοί θα κοινωνικοποιήσουν τις θαλάσσιες συγκοινωνίες, ανεβάζοντας την ποιότητα των μεταφορών σε περιοχές που υποεξυπηρετούνται. Ο εφοπλιστικός κλάδος μπορεί να προσφέρει τεχνογνωσία και να επενδύσει κεφάλαια, δημιουργώντας κρίσιμες συνέργειες. Οφείλουμε να ξαναδούμε το πλαίσιο υποστήριξής τους από την αρχή.

Γ.3. Βιώσιμη ασφαλιστικά και αμοιβαία κεφάλαια

Οι ρήτρες μηδενικού ελλείμματος για τα ασφαλιστικά ταμεία δημιουργούν κίνδυνο κατάρρευσης των συντάξεων. Δεν έχουμε αντιμετωπίσει ακόμα το δομικό έλλειμμα του ασφαλιστικού συστήματος και η ανάγκη για αναπλήρωση των ελλειμμάτων του κινδυνεύει να μεταφραστεί σε έκτακτη και σπασμωδική φορολογία τα επόμενα χρόνια. Έχουμε λίγα αλλά ισχυρά αλληλασφαλιστικά ταμεία υγείας και σύνταξης, που κτίστηκαν με τη δεσπόζουσα θέση και την προνομιακή μεταχείριση που είχαν οι ισχυρές πρώην κρατικές εταιρείες. Αυτό όμως δεν είναι δίκαιο, γιατί τώρα ζητούμε από τους άλλους κλάδους να οικοδομήσουν τα δικά τους αλληλασφαλιστικά ιδιωτικά ταμεία χωρίς καμία υποστήριξη. Θα επιτρέψουμε αυτή την ιστορική αδικία. Το κράτος οφείλει να έχει ισχυρό ρόλο στην οικοδόμηση του μη-κρατικού ασφαλιστικού κλάδου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Για να προσφέρουμε γόνιμο έδαφος στους θεσμούς κοινωνικής ανάπτυξης, οφείλουμε να σχεδιάσουμε από το μηδέν τόσο το θεσμικό όσο και το χρηματοδοτικό τους καθεστώς. Οι πόροι προς τους θεσμούς της Κοινωνικής Οικονομίας είναι κοινωνικές επενδύσεις και όχι δημοσιονομικό κόστος. Υπό ποιες προϋποθέσεις η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εξέταζε το ενδεχόμενο να εξαιρέσει μεσοπρόθεσμα τις δαπάνες ενός τέτοιου πακέτου από τον εθνικολογιστικό υπολογισμό του ετήσιου ελλείμματος;

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

ΕΛΙΑΜΕΠ **ΕΛΙΑΜΕΠ**

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN & FOREIGN POLICY

Λεωφ. Βασιλ. Σοφίας 49, 10676 Αθήνα | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail eliamep@eliamep.gr